

Oponentský posudek

Ondřej Hron, *Hamartiologická heuristika jako hermeneutický klíč ke spravedlnosti ke spravedlnosti, milosrdenství a morální povinnosti vůči chudým v Novém zákoně*. Disertační práce podaná na katedře teologické etiky Evangelické teologické fakulty UK v roce 2008.

Hronova práce čítá i-xiii + 214 stran a je psána anglicky; českým překladem je doprovázen jen název, autorské prohlášení a anotace. Práce je rozdělena do šesti kapitol, z nichž první je úvodem a poslední závěrem. Hlavní statě jsou věnovány důvodům a obsahu sporné otázky, kterou práce řeší, pokusu o předběžnou charakterizaci základních otázek předmětu bádání a přístupů k němu, hermeneutické metodologii, kterou autor uplatňuje, a analýze novozákonních textů, které jsou do výzkumu zahrnuty. Autor připojuje i seznam 34 vyobrazení a tabulek, kterými své analýzy a souhrny ilustruje, dále (jako „appendix“) index biblických veršů a pasáží, z nichž vychází, a konečně seznam literatury čítající 303 položek.

Práce patří do oblasti biblické, resp. novozákonní hermeneutiky, a zaměřuje se na sociálně etickou problematiku – specificky na vztah biblicky orientované víry ke skutečnosti bídy a chudoby ve světě. Jejím záměrem je nalezení vhodného rozlišovacího aparátu, který by umožnil lepší orientaci v tom, jaké povahy jsou přímé či nepřímé příkazy stran zacházení s chudými, určené adresátům novozákonní látky, a který by zároveň umožnil jejich třídění navzdory jejich terminologické rozmanitosti. Rozlišovací funkci v otázce povahy morální povinnosti předpokládané v textech tohoto zaměření – zda na zřeteli je výkon spravedlnosti či milosrdenství – plní autorem navrhovaný „heuristický diskrimen“, konceptuální sjednocení umožňuje zvolený „princip rozlišení“. Autor obhajuje tezi, že tyto hermeneutické nástroje jsou pro zacházení s novozákonními texty týkajícími se sledované problematiky vhodné, neboť umožňují určit, do jaké míry je morální povinnost, která je výkonem spravedlnosti – a na tu se autor zaměřuje – odvozena z faktu „potřeby“ nebo faktu „vlastnictví“.

V úvodní kapitole nás autor seznamuje se svými východisky a se svou tezí a nastiňuje obsah jednotlivých kapitol. V druhé kapitole (Sources of Evangelical Contention) nám dává nahlédnout do jádra sporu, který je důvodem jeho výzkumu, včetně filosofických předpokladů, které jsou v tomto sporu ve hře, a teologických vlivů, které se v něm projeví. Dále se pokouší vyjasnit novozákonní výměr chudoby, nastiňuje, proč se setkání s novozákonními texty neobejde bez vhodných hermeneutických nástrojů, blíže specifikuje biblické pojmy spravedlnosti a milosti, ukazuje na předpoklady různých hermeneutických přístupů a důrazů a ukazuje, jak sama textová problematika vyžaduje vhodný rozlišovací princip, umožňující větší určitost při kategorizaci biblické látky. Konceptuální integrace musí v autorem navrhovaném pojetí probíhat tak, abychom z obsahu nic neztratili: partikulární a specifické rozhoduje o sémantickém obsahu obecnějšího. Ve třetí kapitole (Preliminary Delineations) dochází k detailnějšímu určení a kategorizaci základních pojmů, které budou uplatněny v práci s vybranými texty, konkrétně je probírán rozsah novozákonního výměru „chudoby“, příkaz výkonu „spravedlnosti“ je odlišen od svých komponent a princip rozlišení je uplatněn na některé základní sémantické osy novozákonních údajů ve sledované etické oblasti. Ve čtvrté kapitole (Hermeneutical Methodology) přechází autor k detailnější formulaci své hermeneutické metody. Východiskem při určování relevantních textů pro konkrétní výzkum musí být valuace etického problému z hlediska božského příkazu. To vede k formulaci vlastního heuristického diskrimenu. Ten, jak nahlašuje už motto v záhlaví celé práce – citát z 1. epištoly Janovy 5,17 („Každá nepravost je hřích“), je hamartiologický: Morální povinnost je výkonem spravedlnosti tam, kde její nenaplnění či přestoupení ze strany jejích adresátů lze sémanticky či kontextuálně charakterizovat jako hřích. Kde její nenaplnění či přestoupení takto charakterizovat nelze, jde o výkon milosrdenství. Pátá kapitola (Biblical

Data and Analysis) představuje navrženou metodologii v praxi. Spočívá v analýze povahy vybraných biblických pasáží, které autor ve svých tabulkách doslovně (v překladu New American Standard Bible z roku 1995) cituje, a jejich následné konceptuální integraci umožňující určit, co v Novém zákoně ony akty morální povinnosti vůči chudým, které jsou výkonem spravedlnosti, v posledku motivuje. Závěrečná kapitola bilancuje výsledky výzkumu a konstatuje, že navržené hermeneutické nástroje se potvrdily jako nanejvýš vhodné a jejich aplikace umožňuje orientaci v předmětu sporu, který je v práci na zřeteli. Jediným novozákonním případem nepřímé výzvy ke konání spravedlnosti, jejímž motivem je potřeba na straně chudých, je podle autora Lukáš 16, 19-31 – podobenství o boháči a Lazarovi: Boháči jsou vyzýváni, aby zbytky ze svých bohatých stolů poskytly těm, kdo se ocitli v nouzi. Jinak jde vesměs o morální povinnost majetných dělit se o svůj majetek s nemajetnými.

Hronova práce je velmi pečlivá a po formální stránce vynikající. Jeho argumentace je zcela konsekventní a navzdory velmi odborné terminologii naprosto jasná a přehledná. Jeho interpretaci citovaných biblických míst musejí posoudit odborníci-biblisté, vlastní studie má však jako hermeneutická alternativa nespornou vědeckou hodnotu a nelze ani pochybovat o tom, že aktuálními či potenciálními účastníky specifického sporu, z něhož motivačně vychází, bude přivítána jako užitečný příspěvek.

Předložená studie má ovšem i své evidentní nedostatky. Těch drobných není mnoho. O to, zda „konceptuální determinismus“ (3) je nutně plauzibilní předpoklad, je asi možno se přít. Co autor míní „hermeneutikou důvěry“ (4) – krom antiteze k „hermeneutice podezření“, není jasné. Co je to „textový“ (textual) přístup, na rozdíl od „mimo-textového“, také není úplně jasné. Biblický? Kanonický? Intra-textový (Lindbeck), který lze použít bezzbytku i na Korán? „Reinhold Niebuhr-like idea“ (30) je odkazem pouze pro zasvěcené. Chybí konceptuální vyjasnění problematiky hermeneutického klíče „zákon a evangelium“ (41n), takže se zdá, že je tím míněn vztah mezi SZ a NZ.

Vážnějším nedostatkem je chybná či plytká charakteristika některých teologických pozic. Na s. 13 odkazuje autor ke knize Johna H. Yodera *Ježíšova politika* jako příkladu společensko-etického diskursu vycházejícího z určitého pojetí spravedlnosti. To je pro mě důkazem, že odkazuje na něco, co nezná. U Yodera nejde vůbec o „definici spravedlnosti“, a měl by být uváděn naopak jako autor, který mimo-biblické založení etiky teologicky vyvrací. (Neznalost Yoderovy knihy či aspoň absolutní nedotčenost jeho interpretací Ježíšova významu pro křesťanskou etiku demonstruje autor i na s. 48, když při rozlišování mezi „božím“ a „lidským“ uvádí i nepoužitelnost Ježíše jako etického příkladu a tvrdí, že „etická aplikovatelnost Ježíšova příkladu je nám zprostředkována (jen) skrze nexus paralelních biblických příkazů“. V té souvislosti by bylo zajímavé slyšet, jak autor rozumí inkarnaci.) Přinejmenším nejasné je i útržkovité představení Barthova pojetí Písma (a potažmo vztahu dogmatiky a etiky) na s. 43. Bez připomenutí Barthova akcentu na „sebe-interpretující“ boží Slovo (i Slovo-příkaz) nevypovídá údajné „Barthovo pominutí interpretačního elementu“ (Barth's bypass of the interpretation element) nic o Barthově hermeneutice a neodpovídá ani tomu, co na citovaném místě říká autor (Richard Hays), na něhož se Hron odvolává.

Nejvážnější výtky se ovšem týkají teologických předpokladů Hronovy práce. Především jí jako studii, která má být přínosem k zásadní vědecké či akademické rozpravě, chybí obecnější epistemologický úvod. Místo toho jsme hned první větou jsme vtaženi do úzce interní hermeneutické diskuse partikulární skupiny náboženských myslitelů. Pokud nejsme z oboru, budeme chvíli tápat. Protože se diskuse týká knihy a touto knihou je Bible, konkrétně Nový zákon, budeme předpokládat, že dotyčnými mysliteli jsou křesťané, ale pak nejspíš chybně usoudíme, že označení „evangelical“ znamená evangelický – a u tohoto chybného

předporozumění zůstaneme. Autor nám nijak nevychází vstříc, aby nám, méně zasvěceným, ukázal, kde jsme se to – sociologicky a ekumenicko-eklesiologicky – ocitli. Také se nedozvíme nic o tom, jak autor a badatelé, k jejichž poznání hodlá svou studií přispět, definují svůj předmět, jak se k němu dostávají, jaká je jejich hermeneutická platforma a co zde má vlastně kriteriologickou funkci. Vzhledem k tomu, že jde o práci předkládanou na teologické fakultě, bychom očekávali i nějaký obecně teologický úvod, který by vyjasnil, jakou autoritu mají texty, s nimiž se pracuje, pro etickou problematiku, jaká skriptologie je ve hře, a v jakém vztahu je tato skriptologie k ostatním dogmatickým článkům křesťanské víry, především k christologii, která se zdá být úplně mimo obzor. (Christologii tu vzdáleně zastupuje jen kniha Richarda Burridge *Imitating Jesus*.) Některé texty jsou charakterizovány jako hamartiologické, ale jaké učení o hříchu je jimi explikováno, to nám zůstává autor dlužen. Možná, že je to všechno záměr, že autorova teologická pozice je taková, že fundamentální teologii či systematicko-teologická a teologicko-etická prolegomena z principu odmítá jako balast, který víra ve svém setkání s Bibli nepotřebuje, který autoritativnímu působení Bible naopak brání. Leccos by tomu nasvědčovalo. Např. tvrzení na s. 25n, že dogmatický přístup (purely systematic level ‘textual’ approach – one which does not seek to differentiate its notion of justice at the textual level but rather at the level of theological constructs) je „bezbranný vůči vlivu a úpravám jdoucím na vrub různě podmíněné partikularitě toho kterého interpreta“. Chce tím autor říci, že evangelikální biblicismus či „textualismus“ je přístup, který nemá žádné „stanoviště“, a proto nástrahám interpretačního provincialismu uniká? Každopádně si myslím, že nám trochu dluží počet ze svého teologického rodokmenu. Že téměř výlučně cituje – i tam, kde už nejde jen o onen interní spor – jenom evangelikální autory (a např. ani jednoho českého biblistu), je věc teologického založení a vkusu. Jde mu však o teologii vůbec nebo jenom o skupinovou debatu (o „evangelical demarcations“)? Chce být doktorem Evangelické teologické fakulty a chce svým příspěvkem zhodnotit i její teologickou práci, nebo od ní potřebuje jen akademický titul?

Přes uvedené kritické poznámky se myslím, že jde o práci, jejíž vědecký přínos lze dobře obhájit.

Petr Macek